

Vejen til selvstyre

Af Susan Frydendahl, Kalaallit Nunaata Sinniisoqarfia, Grønlands Repræsentation
November 2014

Med hjemmestyret indførelse samt Grønlands udmeldelse af EF og overtagelsen af mange indenrigs-politiske sagsområder udviklede der ret hurtigt en praksis hvor hjemmestyret indgik selvstændige fiskeriaftaler med andre lande. I forholdet til USA var Danmarks vilje til at inddrage Grønland imidlertid ikke tilfredsstillende for de grønlandske politikere og kravet om øget indflydelse på det udenrigs-politiske område blev udtrykt. I første omgang med Jonathan Motzfeldts sætning om at "den udenrigs-politiske anorak strammede". En fuldmagtslov fra 2005 stadfæstede efterfølgende Grønlands ret til at sidde med ved bordet ved udenrigspolitiske forhandlinger som direkte berører Grønland.

I 1999 nedsatte landstinget en Selvstyrekommission der havde til formål at komme med forslag til at udvikle Grønlands selvstændighed inden for Rigsfællesskabets grænser. Kommissionen afleverede sin betænkning i 2003.

I 2004 nedsattes en Fælleskommission om Selvstyre der afleverede sin betænkning til landstyret og den danske regering i 2007. Danmark og Grønland indgik i juni 2008 en aftale der senere i november 2008 blev afholdt folkeafstemning om i Grønland. Over 75% af befolkningen stemte for selvstyre. Aftalen betød at grønlændere anerkendes som eget folk efter Folkeretten hvilket er en betingelse for eventuel løsrivelse. Grønland kan ligeledes overtage alle områder, undtagen statsforfatningen, udenrigspolitik, forsvars- og sikkerhedspolitik, højesteret, statsborgerskab og valuta- og pengepolitik.

Landstingssalen hvor Inatsisartut, Det grønlandske parlament, samles. (Foto: Inatsisartut.gl).

Selvstyre blev indført den 21. juni 2009 og introducerede nye begreber som Naalakkersuisut (regering) og Inatsisartut (parlament).

Råstofområdet blev som det første – og hidtil eneste – område overført 1. januar 2010.

Selvstændighed er et voksende tema i den politiske debat, men der er generelt enighed om at med selvstændighed menes også økonomisk selvstændighed.

Med indførelsen af hjemmestyre i 1979 indførtes et princip om at den udgift den danske stat brugte til et givent område blev overført ubeskåret til hjemmestyret som bloktilskud. Beløbet har igennem årene været fremskrevet i forhold til de pris- og lønforhold der fandt sted i Danmark hvilket i nogle år har været en fordel for Grønland da inflationen var mindre her. Ved overførsel af nye områder skulle bloktilskuddet øges tilsvarende.

Efter indførelsen af selvstyre i 2009 er dette princip imidlertid ændret. Hvis Grønland ønsker at overtage nye områder, kan dette lade sig gøre dog uden at pengene følger med, dvs. at Grønland selv skal finansiere overtagelsen af området 100%.

Samtidig er der ændret i fordelingen af indtægter fra råstofvirksomhed. Ud over et engangsbeløb på 75 mio. DKK til Selvstyret skal indtægterne fordeles 50/50. Den danske del af indtægten reducerer samtidig det årlige bloktilskud tilsvarende. Det betyder, at ved indtægter udover 7,2 mia. DKK modtager Grønland ikke længere bloktilskud fra Danmark. Fordeling af efterfølgende indtægter afhænger af forhandling mellem landene.

I 2014 udgør bloktilskuddet 3,6 mia. DKK. Grønlands samlede BNP er på ca. 13 mia. DKK. På grund af reducerede fiskekvoter og fald i råstofaktiviteten har udviklingen i BNP været negativ siden 2012.

Rigsfællesskabet er betegnelsen på det samarbejde der eksisterer mellem Danmark som "moder"-nation og de selvstyrende områder Færøerne og Grønland. I mange internationale fora deltager Danmark på vegne af Rigsfællesskabet. Færøerne og Grønland indgår i den danske delegation og har – afhængig af emnet – taleret. I andre sammenhænge deltager Kongeriget Danmark på vegne af Rigsfællesskabet, hvor mandatet til den danske delegation er afklaret på forhånd de tre lande imellem.

Med fuldmagtsloven fra 2005 kan Grønland eller Færøerne indgå i internationale aftaler og forhandlinger hvis emnet direkte berører landet.

De tre parter i Rigsfællesskabet mødes formelt ved et årligt Rigmøde der på skift foregår i de tre lande.

Som noget nyt er der introduceret en ny praksis hvor statsministeren hvert år giver Folketinget en redegørelse for Rigsfællesskabet, senest den 29. april 2014.